



IMPACT

Vier case reports
uit het circus-
educatieve veld

Een publicatie van

El Circo D'ell Fuego
Circusatelier Woesh
Circus Zonder Handen
Circusplaneet

Colofon

De publicatie *IMPACT. Vier case reports uit het circuseducatieve veld* is een uitgave van Ell Circo D'ell Fuego, Circusatelier Woesh, Circus Zonder Handen & Circusplaneet.

Verantwoordelijke uitgever

Daan Yperman, Damplein 35, 2060 Antwerpen

Auteurs

Joris Herweyers, Daan Yperman, Wenke Mast, Steven Desanghere, Elga Pollet, Dries Vanlersberghe, Jakob Rosseel, Lies Terryn, Marec Zeghers, Anne Breda, Joke Carlier, Elsie Roose, Eve Zeghers, Mathilde Renson, Liselotte Vanheukelom, Silke Van Herrewegen, Matthias Vermael, Karolien Verelst en Karen Decoster.

Fotocredits

De foto's bij de case van Ell Circo D'ell Fuego zijn gemaakt in het kader van InvestEU: p. 7, 10, 13, 15, 17 en 20. De foto's bij de case van Circusatelier Woesh komen uit de documentaire *Uit de maat* van Jakob Rosseel: p. 23, 26, 28, 31, 32 en 36. De foto's bij de case van Circus Zonder Handen zijn gemaakt door verschillende fotografen: p. 41 - Florent Sandron, p. 44, 49, 52, 54 - Amber Vansintjan, p. 46 - Bilal Lamarti, p. 50 - Jo Voets. De foto's bij de case van Circusplaneet zijn gemaakt door verschillende fotografen: p. 57, 63 en 65 - Sarah Vanheuverzwijn, p. 60 - Geert Roels.

Vormgeving

Wenke Mast

Druk

VCP Graphics BV

Oplage

350 exemplaren

Wettelijk depotnummer

D/2021/15.279/01

Artikels overnemen?

Neem contact op met Ell Circo D'ell Fuego via info@ecdf.be.

Met dank aan

Machteld De Smedt van het Departement Cultuur, Jeugd en Media & Circuscentrum Vlaanderen

Met de steun van

De Vlaamse Overheid



**“ Circus is
ideaal om af
te stemmen
op de noden
van een
individu of
een groep.
Want circus
kent geen
spelregels.**

Joris, circuscoach MOEF

Voorwoord

De Vlaamse circusateliers verrichten al een paar decennia baanbrekend werk. Dat doen ze ver weg van de schijnwerpers, elk apart maar ook in een bijzonder sterk samenwerkingsverband. Met een twintigtal zijn ze intussen en ze komen op regelmatige basis samen om elkaar te ontmoeten, op de hoogte te houden, overleg te plegen, op dezelfde (of net niet dezelfde) golflengte te zitten. Er zijn ook thematische werkgroepen die zich buigen over artistieke werking, diversiteit, veiligheid, ... Het grote succes hebben ze vooral aan zichzelf te danken, de gedrevenheid zelve, dat mag gezegd.

De publicatie *IMPACT* die u voor u heeft is daar een mooi voorbeeld van. Vier circusateliers, uit evenveel provincies, sloegen de handen in elkaar en bewijzen dat één plus één plus één plus één, meer dan vier kan zijn.

Het Circusdecreet van 2019 voorziet in structurele subsidiëring van circusateliers. Het zijn de ateliers zelf die eensgezind vragende partij waren om ondergebracht te worden in het Circusdecreet, omdat dat voor hen helemaal juist voelde. Het beleid volgde hen daarin, ze horen thuis in het circusveld als volwaardige spelers, zonder hen is de circuspiste niet rond. De circusateliers zijn voor velen de eerste kennismaking met circus, ze zorgen voor doorstroom naar het (semi)professionele veld (als artiest of docent). Professionelen keren graag terug naar de circusateliers, meestal als lesgever (wekelijkse lessen, masterclasses, ...) maar ook als regisseur van een productiegroep. Circusateliers kennen een rechtstreekse doorstroom van leerling naar lesgever via een doorgroeitraject, dat zorgt voor een frisse instroom van de zó nodige lesgevers. De klei van de circusateliers blijkt dus te kleven en haar vruchten lang vast te houden. Hierdoor ontstaat een grote dynamiek die voor blijvende, positieve verbinding zorgt. De circusateliers bouwen op die manier ook pakken kennis en een groot circusnetwerk op.

Met open vizier weten de circusateliers tal van partners te vinden om de zeer diverse projecten mee vorm te geven en te verwezenlijken. Zo sijpelt het circusgoud binnen in andere sectoren zoals onderwijs, tewerkstelling en welzijn. Het is zonde om niet aan kennisdeling te doen en de verworven

inzichten niet te delen, zo moeten de vier initiatiefnemers van de publicatie gedacht hebben. Ze wisten van elkaar dat ze boeiende projecten lopende hadden en het leek hen een goed idee om die waaier aan circuseducatieve projecten te bundelen en tot bij het ruime circusveld, de welzijnssector en hun beleidsmakers te brengen. Ik druk graag mijn bewondering en felicitaties uit voor dat intelligente en duurzame idee. Het getuigt van veerkracht en doorzetting om dit rapport *IMPACT* uit te brengen in tijden van tegenslag als gevolg van een pandemie.

Ik meen dat intussen wel duidelijk is dat de circusateliers hun plek in het Circusdecreet meer dan verdienen. Ze maken met circus een wereld van verschil voor jong en minder jong, voor de ganse samenleving. Circus, als middel voor zoveel meer dan alleen circus...

Dankjewel Ell Circo D'ell Fuego, Circusplaneet, Circusatelier Woesh en Circus Zonder Handen voor jullie gezamenlijke inzet, jullie sterke wil om voortdurend bij te leren en voor het inspireren van anderen. Bij het lezen van *IMPACT* voelde ik jullie passie voor dat mooie vak dat circus(educatie) heet.

Aan jullie, lezers in én buiten het circusveld, laat jullie meevoeren door vier boeiende praktijkvoorbeelden die even sociaal als artistiek als ondernemend zijn. Laat jullie aanzetten tot bewegen vanuit de eigen invalshoeken en met de eigen accenten, want "CIRCUS: er bougeert iets"¹.

Ik kijk er alvast naar uit om de circusateliers van naderbij beter te leren kennen.

Jan Jambon

Minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Cultuur

¹ Beleidsplan 2021-2025 Zonder Handen vzw

**“ Het
Handlangers-
project heeft
mijn geest
wakker
gemaakt.**

Hanan, Handlanger bij
Circus Zonder Handen

Inhoud

Case 1: MOEF 7

Case 2: Circusassistent op maat 23

Case 3: Handlangers 41

Case 4: Brede school 57



CASE 1

MOEF

Een project van El Circo D'ell Fuego

CASE 1: MOEF

Over ECDF

Begin 2000 ziet **El Circo D'ell Fuego (ECDF)** het levenslicht in de wijk Antwerpen Dam. Een groep jongeren experimenteert er met klassieke en hedendaagse circustechnieken. Tijdens open buurtmomenten geven ze hun kennis en passie door aan jongeren uit de wijk. ECDF is een buitenbeentje in de sector en specialiseert zich in een dynamische - op het randje van explosieve - aanpak en kijkt op circus. Het collectief ontwikkelt zich in sneltreinvaart tot een toonaangevende organisatie voor circus in Vlaanderen en daarbuiten.

Vandaag telt het ECDF ruim 1.000 vaste leerlingen in 57 reguliere lesreeksen, op zeven locaties, met drie structurele doelgroeptrajecten en drie structurele schooltrajecten. Het collectief van weleer is uitgegroeid tot een haven voor circusondernemers. Een organisatie die zowel jongeren als volwassenen in contact brengt met circus. Het zet daarbij maximaal in op drie pijlers: **ontdekking**, **ontwikkeling** en **ondernemerschap**.

Binnen de doelstellingen rond **ontwikkeling** bouwt ECDF mee aan projecten waarbij circus kan worden ingezet als tool voor competentieontwikkeling bij specifieke doelgroepen.

Over MOEF

Eén van die projecten is **MOEF**, een tewerkstellingstraject dat de afstand tussen laaggeschoolde jongeren en de arbeidsmarkt of een opleiding wil verkleinen. In 2017 dient ECDF samen met vier partnerorganisaties een aanvraag in voor een Europese projectsubsidie in het kader van **WIJ3 (Werkinleving voor Jongeren)**. Vanuit hun specifieke expertise zorgen alle partners voor een unieke inbreng, op maat van de jongeren.

Waarom?

MOEF gaat van start op het moment dat meer dan één op vier Antwerpse jongeren (< 25 jaar) werkzoekend is. Dat aantal ligt 68% hoger dan het Vlaamse gemiddelde.¹ Tijd voor actie! Tussen 2017 en 2020 zullen 1.139 jongeren in een intensief traject stappen. Het belangrijkste doel is, zoals gezegd, de afstand tussen hen en de arbeidsmarkt verkleinen. Circus wordt ingezet als tool om **activerend** en **competentieversterkend** te werken.

¹ Bron: VDAB, Arvastat, 'werkzoekendengraad', gemeente Antwerpen t.o.v. regio Vlaanderen, situatie in oktober 2017 (https://arvastat.vdab.be/burgers_basisstatistieken.html)

In het kort

Inhoudelijke projectpartners

El Circo D'ell Fuego vzw zet circus in als tool voor activering en competentieversterking.

Emino vzw wil ongewoon talent duurzaam en volwaardig aan het werk helpen en houden.

Arktos vzw versterkt o.a. jongeren in kwetsbare situaties en probeert de afstand tussen deze jongeren en de arbeidsmarkt/een opleidingstraject te verkleinen.

Obelisk nv zet in op loopbaan- en sollicitatiebegeleiding en organiseert opleidingen op maat.

Buurtsport (Stad Antwerpen) zet sport in als middel om meer uit mensen te halen.

Startdatum

1 oktober 2017

Eindatum

30 juni 2021

Toeleiding doelgroep

VDAB

Financiering

Europese unie

Europees Sociaal Fonds (ESF)

Vlaanderen

Cofinancieringsfonds

Doelgroep & bijkomende doelen

De instromers in het MOEF-traject worden doorverwezen door VDAB. Ze zijn over het algemeen jong, kortgeschoold en werkzoekend:

- **95%** van de doelgroep is **jonger dan 24 jaar**
- **80%** van de doelgroep heeft **geen diploma secundair onderwijs**
- **34%** van de doelgroep is **langdurig werkzoekend (> 1 jaar)**

Het vooropgestelde doel - en de reden voor instroom - is de toeleiding naar een job of een opleiding. Maar aan het al dan niet bereiken van die doelstelling gaat heel wat vooraf. Van het **verlagen van drempels**, over de **versterking van het zelfbeeld** tot het **vergroten van sociale vaardigheden**.

MOEF wil de deelnemende jongeren essentiële competenties bijbrengen en hen 'activeren', op weg naar een toekomst waarin ze zelf aan het stuur zitten. Een toekomst waarin ze weten dat ze invloed kunnen uitoefenen op hun situatie.

Het traject

Elke deelnemer krijgt een persoonlijke begeleider, een sociaal agoog verbonden aan één van de projectpartners, die gespecialiseerd is in de begeleiding van kwetsbare jongeren. Een standaard traject duurt ongeveer anderhalf jaar. Tijdens die periode wisselen groeps- en individuele begeleiding elkaar af.

De groepsbegeleiding bestaat uit modules die worden gekozen in samenspraak met de deelnemer op basis van zijn/haar noden. Tijdens het traject zetten we circus in voor twee specifieke doelen.



DOEL 1 Circus als geleider voor persoonlijke begeleiding

Tijdens 'vrije momenten' zetten we circus in om de **activering** en de **lichamelijke beweging** van de deelnemers te bevorderen en het sociale weefsel rondom hen te versterken. Onderzoek toont aan dat sportbeoefening negatief correleert met antisociaal gedrag zoals ethnocentrisme, individualisme en maatschappelijk wantrouwen.²

Daarnaast geven de vrije momenten ons de kans om een **vertrouwensband** met de jongeren op te bouwen en op informele wijze met hen in gesprek te gaan (veel meer dan tijdens een klassiek gepland één-op-één gesprek). Zo kunnen we persoonlijke problematieken detecteren en aangepaste coaching voorzien.

De afgelopen drie jaar organiseerde Ell Circo D'ell Fuego 114 sessies rond circus. Goed voor 588 deelnemerscontacten.

² Bron: Scheeders et al., 2006

DOEL 2 Circus als tool voor competentie- ontwikkeling

Ook zetten we circus in als tool voor **competentieontwikkeling**. Dat gebeurt aan de hand van vijf uitgewerkte modules, elk met eigen doelstellingen.

1. Kennismakingsmodule (“Start to MOEF”)

Jongeren krijgen informatie over MOEF en kunnen proeven van de verschillende modules. Deze kennismaking duurt twee dagen. Gedurende een halve dag werken we met circus rond **bewustwording** over het belang van sport en beweging voor een gebalanceerd dagelijks leven.

2. Sollicitatietraining

In deze module stomen we jongeren klaar voor hun zoektocht naar een job. Ze krijgen o.a. ondersteuning bij het opstellen van een cv en een motivatiebrief. We zetten circus in als middel om **specifieke vaardigheden** te trainen die de jongeren nodig hebben om een sollicitatiegesprek tot een goed einde te brengen: stressbestendigheid, presentatietechniek, attitude en omgaan met feedback.

3. Sociale vaardigheidstraining

Tijdens de sociale vaardigheidstraining werken we aan de hand van verschillende technieken rond aarding, ademhaling en aandacht. We zetten circus in als tool om **ervaringsgericht** te werken aan zelfvertrouwen, lichaamstaal, omgang met grenzen, samenwerken, conflictbeheersing en verbale communicatie.

4. Stages

Binnen het traject krijgen jongeren de kans om verschillende stages te lopen. Bij ECDF konden ze een stage lopen als vrijwilliger op een circusfestival. Ze deden ervaring op in een **professionele werkomgeving**, binnen een veilig kader.

Ze werkten mee aan een reëel doel met verwachtingen, tegenslagen en successen. Buiten hun comfortzone, maar wel goed omringd door de warme en zorgzame gemeenschap van de ECDF-vrijwilligers. Zo konden ze in de praktijk oefenen op sociale vaardigheden, collegialiteit, doorzettingsvermogen, professioneel handelen en werken onder tijdsdruk.

5. Intensieve activeringsweek (“Re-MOEF”)

Tijdens de intensieve Re-MOEF-module krijgen de deelnemende jongeren een week lang actieve trainingen (circus en sport). Met behulp van **een vast dagritme** werken we aan stiptheid, verantwoordelijkheidszin en doorzettingsvermogen.

De trainingen omvatten onder meer **fietsen** (verhogen van mobiliteit), **boksen** (verhogen van focus), **klimmen** (verhogen van durf) en **circus**. Binnen circus werken we in deze trainingen specifiek rond vertrouwen, zelfbewustzijn, samenwerken en doorzettingsvermogen.

De afgelopen drie jaar organiseerde Ell Circo D’ell Fuego 55 van deze modules, met een totaal van 370 deelnemerscontacten.

Het belang van bewustwording

Een nieuwe groep komt de circuszaal voor het eerst binnen. “Kunnen jullie even die blauwe mat hierheen brengen?” Een eenvoudige open vraag resulteert in een hele reeks gebeurtenissen en situaties. Iemand doet alsof hij het niet gehoord heeft. Iemand anders loopt op het doel af, maar beseft dan dat hij de mat niet alleen kan dragen. Een derde deelnemer schiet ter hulp en spoort mensen aan om met haar mee te werken. Iemand moet de richting bepalen. Nog iemand anders ziet twijfel en verduidelijkt voor de groep wat die richting juist is. Eén persoon haakt af omdat de mat te zwaar is. Dit alles speelt zich in een mum van tijd af. Na een halve minuut ligt de mat waar ze verwacht werd. Het eerste moment van samenwerken is een feit. De begeleider **analyseert** de gebeurtenissen en **reflecteert** erover samen met de deelnemers. Het is de eerste stap op weg naar **bewustwording**, meer **zelfkennis** en **inzicht in alledaagse groepsdynamieken**. Stuk voor stuk zaken die essentieel zijn, zowel op de werkvloer als ernaast.

Een ervaring blijft hangen

Via leuke, uitdagende opdrachten werken we constant aan de ontwikkeling van specifieke skills. In eerste instantie gebeurt dat onbewust. Een belangrijk element is de **projectie van die ervaring** naar dagdagelijkse situaties. Door gericht te spreken met jongeren over hele kleine elementen uit de oefeningen kan je soms grote effecten genereren. Het is niet zo dat de deelnemers naar een uitleg moeten luisteren. Ze hebben een bepaalde situatie zelf ervaren. En dat blijft hangen.



EEN OEFENING Piramides bouwen

De groep krijgt vorm. De basisvoorwaarden qua veiligheid zijn duidelijk. We geven de jongeren enkele voorbeelden van menselijke piramides. De opdracht: maak zoveel mogelijk piramides binnen een beperkte tijd. De hele groep moet de constructie begrijpen. De deelnemers moeten samen beslissingen nemen die ze vervolgens ook samen moeten uitvoeren. Ze moeten waken over elkaars veiligheid, de strakke timing en de correcte uitvoering van de piramides.

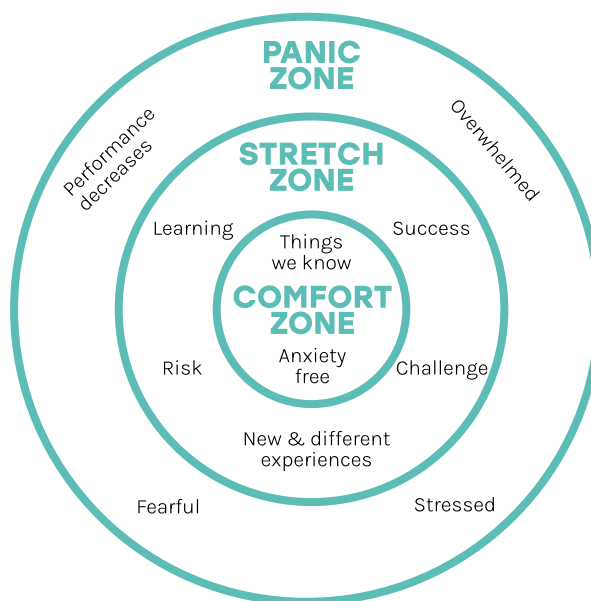
Om hun doel te bereiken, moeten ze duidelijk communiceren, goed samenwerken, hun rol bepalen binnen de groep en hun grenzen aangeven (“ik durf niet bovenaan staan” of “onderaan is te zwaar voor mij”). Een activiteit van 20 minuten stimuleert hen om met uiteenlopende skills aan de slag te gaan. Nadien volgt een grondige reflectie over wat er net gebeurd is.

SKILLS DIE WORDEN AANGESproken

Samenwerken, communicatie (luisteren naar elkaar, duidelijk communiceren), omgaan met grenzen, omgaan met opdrachten, omgaan met feedback, doorzettingsvermogen, initiatief nemen, lichaamsbewustzijn, oplossingsgericht denken, creatief denken, kritisch inzicht & verantwoordelijkheidszin.

De kracht van in contact treden

We mogen niet onderschatten wat we teweeg brengen wanneer we jongeren tijdens een eerste sessie verwelkomen in onze trainingshal. Een nieuwe locatie betreden, schoenen uitdoen, voor het eerst de mat opstappen, ... Het zijn drempels die binnen deze doelgroep voor onzekerheid, angst en stress kunnen zorgen. Gelijkaardige drempels zullen ze moeten overwinnen wanneer ze op zoek gaan naar een job, en tijdens zoveel andere momenten in het leven. Wat kan hen daarbij helpen? Door op **een positieve manier** met de deelnemers **in contact te treden**, vermijden we de typische 'panic zone'. We vertellen hen over het moment waarop we onszelf uitdagen, dingen bijleren, ervaringen opdoen en successen kunnen boeken. Hen zelf die stap leren zetten en daarmee aan de slag gaan, werkt!



*Panic-, stretch- en comfortzone*³

De band tussen de circassien en de deelnemer: de moeilijke relatie met het podium

Solliciteren is een uitdaging, een 'one shot'. Het is beangstigend, maar kan ook bevredigend zijn. Je weet wat er van je verwacht wordt. Ook al is elke keer een beetje anders. Je kan wel wat repeteren, maar je kan nooit alles voorzien. Je weet vooraf niet wie je voor je krijgt en hoe je publiek zal reageren.

³ Bron: Dr. Ute Limacher-Riebold, 2016

Circusbeoefenaars kennen dat fenomeen: de moeilijke relatie met het podium. Voor de één overheerst de uitdaging, voor de ander de angst. Spannend is het altijd, voor iedereen. MOEF-deelnemers en circassiens ervaren dezelfde uitdagingen. Daarom kunnen we situaties uit de circuswereld gebruiken om de deelnemers te versterken in hun sollicitatieskills.

EEN OEFENING The Circle of Death

Iedereen loopt vrij rond in de zaal. De groepsgenoten ontmoeten elkaar al wandelend en leggen contact: ze geven elkaar een hand, maken oogcontact, ademen diep in en uit en zeggen hun naam. Nadien komen ze samen in een cirkel. De deelnemers gaan om de beurt in het midden staan, ze maken oogcontact met iedereen in de cirkel en zeggen vervolgens iets over wat ze zien in de zaal (bv. “de lamp is stuk”). Op het moment dat iemand iets zegt, krijgt hij of zij applaus van iedereen in de cirkel. Vaak gaat dat applaus in eerste instantie gepaard met weerstand van diegene die het ontvangt. Die weerstand proberen we te overwinnen door opnieuw met iedereen oogcontact te maken. De deelnemers kiezen zelf wanneer ze in de cirkel stappen. Niemand moet, maar uiteindelijk stapt bijna iedereen over de applausdrempel heen.

SKILLS DIE WORDEN
AANGESPROKEN

Oogcontact maken, drempels overwinnen, zichzelf voorstellen & omgaan met spanning.



“

Dat ze voor je applaudisseren nadat je de stap hebt gezet om de cirkel in te wandelen en jezelf te laten ‘bekijken’ of zelfs ‘beoordelen’. Dat geeft eerst stress, maar nadien een leuk gevoel.

Anaïs, deelnemer MOEF

Circus kent geen spelregels

Bij de opstart van het project hebben we een vaste structuur en verloop per module uitgewerkt. Telkens met een stevige onderbouwing, doordacht en goed voorbereid. We schotelden die sessies dan aan alle deelnemers voor. Al snel merkten we dat er **geen succesformule** bestaat. Bij de ene groep werkt iets goed, bij de andere groep helemaal niet. Meestal kan je dat al bij de start van een sessie inschatten. Gaandeweg zijn we geëvolueerd naar een set van mogelijkheden, tools, oefeningen en situaties die we uitlokken en waaruit we **‘on the spot’** kunnen kiezen. Afhankelijk van de **profielen** en **noden** van de deelnemers, maar ook van de **groepsdynamiek**. Op die manier behaalden we al snel betere resultaten.

Bij circus triggert het gevoel een interessantere leercurve dan de techniek

Initieel focusten we ons bij de inhoud van de sessies vaak op circus als techniek. Gaandeweg hebben we geleerd dat werken met **‘het circusgevoel’** meer impact heeft. Samen sleuren met matten, in groep oplossingen zoeken, beseffen dat je elkaar nodig hebt om een persoonlijk doel te bereiken. Ook dát is circus.

EEN OEFENING De moeilijke oversteek

We zetten een grote, dikke valmat recht op z’n lange, smalle kant. Aan de ene zijde komt een plint als opstap te staan. Aan de andere kant een liggende valmat om te landen. De groep houdt de staande mat recht. Eén groepslid zal op de valmat klimmen om over de smalle zijde de overkant te bereiken. Hij of zij kiest zelf op welke manier. Om te slagen moeten de deelnemers goed communiceren, vertrouwen geven en nemen en elkaar ondersteunen zodat elk groepslid het doel kan bereiken.

SKILLS DIE WORDEN
AANGESPROKEN

Communicatie, oog voor de groep, afspraken maken, elkaar motiveren, durf, zelfvertrouwen & grenzen aangeven.



“**Circus is voor een begeleider één van de makkelijkste disciplines om af te stemmen op de situatie en de noden van het individu of de groep: circus heeft namelijk geen spelregels.**

Joris, circuscoach MOEF

De juiste indicatoren

Metten is weten. Niet om bepaalde resultaten of aantallen ‘af te vinken’. Wel als hulpmiddel om de inhoudelijke kwaliteit van een traject te evalueren. De projectpartners en financiers legden samen een reeks indicatoren vast.⁴ Daaruit valt heel wat af te leiden over de doelgroep, de trajecten en de resultaten van het globale project. Maar we hebben bij de aanvang van het project nagelaten om aan die reeks enkele indicatoren toe te voegen die een organisatie als ECDF kunnen helpen om zichzelf te evalueren. Of om de juiste conclusies te trekken. Zo is er per deelnemer een opvolging van zijn of haar resultaat op de arbeidsmarkt. We weten hoeveel deelnemers we met circus als tool bereikt hebben en in welk type sessie dat was. Maar de **koppeling** tussen de **deelnames aan onze sessies** en de **persoonsgegevens** (en dus ook de prestaties op de arbeidsmarkt) ontbreekt. Dat hebben

⁴ De verschillende indicatoren komen aan bod vanaf pagina 18.

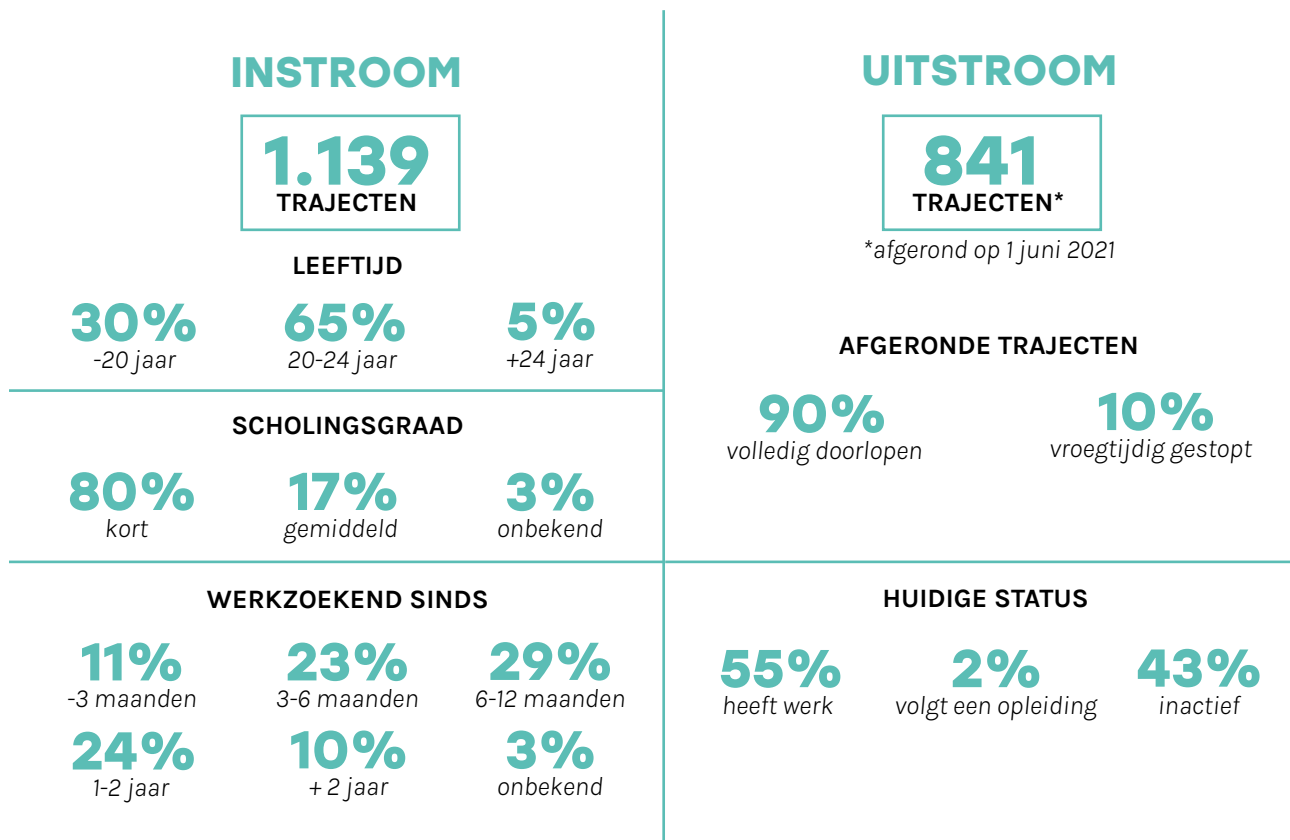
we pas laat beseft. Bij een volgend project dienen we niet enkel na te denken over de indicatoren die het globale resultaat meten, maar ook over **indicatoren** die ons in staat stellen om te focussen op onze **eigen methodiek** zodat we die kritisch en inhoudelijk in vraag kunnen stellen.

Samenwerken, extern én intern

MOEF is voor ECDF een omvangrijk project. De partnerorganisaties waarmee we samenwerken, zijn veel groter dan ECDF. Gedurende drie jaar werkten ongeveer elf voltijdse equivalenten (VTE) aan het project. ECDF kon daarvan op continue basis één VTE voorzien. Emino vzw en Arktos vzw waren – door hun grootte, hun inbreng en hun ervaring – sturend. Dat werd nog eens versterkt door het feit dat de projectleider voor één van die partners werkte. Als medewerker van een iets kleinere partner raak je daardoor soms onbewust ingebed in zo'n sturende organisatie: je brengt veel tijd samen door, maakt gebruik van de partnerlocatie, sluit aan bij teammeetings,... Dat heeft heel wat **voordelen** voor een organisatie als ECDF: we halen een stuk **waardevol beleid** naar onze organisatie. We nemen deel aan **bijscholingen** georganiseerd door de partnerorganisatie, we wisselen intensief **kennis en ervaringen** uit met een grotere groep professionals en kunnen voor bepaalde zaken gebruik maken van **methodieken** en **softwaretoepassingen** die we zelf niet ter beschikking hebben. Om de hoek loert natuurlijk het **risico** dat de projectmedewerker van ECDF zodanig ingebed raakt in de grotere partnerorganisaties dat de **interne terugkoppeling** en bijgevolg ook de **betrokkenheid** van andere ECDF-teamleden afneemt. Een dergelijke positie vereist constante inspanningen om ECDF ook als organisatie te laten leren uit het project. Terugkoppeling op beleidsniveau is daarbij een aandachtspunt. Net als kennis doorgeven aan docenten en medewerkers die buiten het project staan. Dat kan bijvoorbeeld door middel van interne opleidingen, presentaties en het documenteren van het project binnen de eigen organisatiestructuur.

En de resultaten?

Resultaten zijn altijd een momentopname en dienen daarom voorzichtig geïnterpreteerd te worden. In **juni 2021** zijn **1.139** jongeren betrokken (geweest) bij MOEF. De doorlooptijd van een volledig traject duurt gemiddeld anderhalf jaar. Op het moment van schrijven zijn er nog 298 trajecten aan de gang. 841 deelnemers hebben het traject intussen afgerond. 90% doorliep het volledige traject. 10% stopte vroegtijdig. De redenen daarvoor



zijn uiteenlopend. Sommige deelnemers konden starten met werken of begonnen aan een opleiding. Andere deelnemers haakten af of werden in onderling overleg doorverwezen richting gespecialiseerde hulpverlening. **55%** van alle afgeronde trajecten **resulteert in werk**. Dat weten we op basis van de dimona-aangiftes⁵ in de maanden na de beëindiging van het traject. **2%** van de deelnemers startte na MOEF met **een opleiding**.

“**MOEF maakt van de zoektocht naar werk één groot circusgebeuren, in de positieve zin! Door de clown uit te hangen en vaardigheden te trainen, leer je jezelf kennen en kom je te weten wat je wil en waar je goed in bent.**

Sandro, deelnemer MOEF

Uiteraard spelen ook **andere factoren** een rol bij werktoeleiding. In de eerste plaats de **inspanningen** die de jongeren ook zonder de tussenkomst van MOEF zouden doen. Maar ook de **familiale situatie**, inspanningen door **andere organisaties** waarmee ze in aanraking komen en de **economische conjunctuur** zijn bepalend. Toch kunnen we op basis van de feedback van onze deelnemers

⁵ Een elektronisch bericht waarmee een werkgever een in- of uitdiensttreding van een werknemer aangeeft bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ).



stellen dat er vaak een **verband** is tussen de hoge graad van **tewerkstelling** na het project en het **traject** dat de deelnemers binnen MOEF hebben afgelegd.

Zo'n 43% van de jongeren blijft ook na het traject inactief (op de arbeidsmarkt of binnen het onderwijs). Het is belangrijk daarbij te vermelden dat een groot deel van deze jongeren het traject pas heeft afgerond. Velen van hen hebben hun zoektocht naar werk nog maar net hervat. Maar we kunnen niet uitsluiten dat een deel van deze groep inactief zal blijven. Toch valt de leercurve die zij hebben doorlopen niet te onderschatten. Het gaat hier meestal om jongeren die geconfronteerd worden met complexe situaties. De gebruikte methodiek zorgt bij hen vaak voor de grootste sprongen op vlak van (zelf)vertrouwen en de ontwikkeling van nieuwe skills. Zelfs al resulteren die niet meteen in het vinden van werk of deelname aan een opleiding. Omdat we tijdens het traject een band met deze jongeren hebben opgebouwd, kunnen we vaak onderliggende problemen identificeren en hen - indien nodig - in contact brengen met gespecialiseerde hulpinstanties.

Met dank aan

Graag bedanken we iedereen die heeft meegewerkt aan dit project en natuurlijk ook alle MOEF-deelnemers die, elk op hun manier, het beste van zichzelf gaven.

5 dingen om mee te nemen

1. Praat gericht over kleine elementen uit een oefening. Zo maak je deelnemers bewust van wat ze net ervaren hebben.
2. Treed altijd op positieve manier in contact. En geef je deelnemers de kans om hetzelfde te doen.
3. Een toverformule bestaat niet. Trajecten als MOEF zijn altijd maatwerk.
4. Denk als kleine speler binnen een groter geheel goed na over wat je wil meten en hoe.
5. Zorg ervoor dat je project leeft doorheen de hele organisatie.

CASE 2

CIRCUS ASSISTENT OP MAAT

Een project van Circusatelier WOESH

CASE 2: CIRCUSASSISTENT OP MAAT

Over Circusatelier Woesh

Circusatelier Woesh organiseert al 20 jaar circuslessen, circuskampen en projecten. Circuspedagogie wordt er ingezet om de individuele, sociale, motorische en creatieve ontwikkeling van kinderen, jongeren en volwassenen te bevorderen. Het motto is: **circus voor iedereen**.

Woesh zetelt in Brugge, ondertussen in haar eigen gebouw aan de Damse Vaart. Op vier locaties - Brugge, Oostende, Roeselare en Kortrijk - vinden wekelijkse lessen plaats. Jongeren kunnen er ook terecht in een productiegroep om samen een voorstelling te maken en op tournee te gaan. Daarnaast kunnen ze zich verdiepen in het lesgeven en zich ontplooiën tot assistent of docent. Naast eigen lessen en kampen geeft Woesh initiaties, workshops en animaties, zowel voor scholen als in de vrije tijd, voor sport- en jeugddiensten, festivals en andere organisaties.

Circusatelier Woesh drukt al vele jaren haar stempel op het Vlaamse circuslandschap. Haar invulling van 'sociaal circus' is doordrongen van **respect, empowerment, duurzaamheid** en **verankering**. Het vertrekpunt van Woesh is: "Haal de expertise waar ze zit, experimenteer volop én zet de mensen en hun wensen altijd voorop."

Woesh heeft de droom en de ambitie om de glazen wand tussen **doelgroepgericht** en **regulier** werken meer naar beneden te halen. Zonder de emotionele veiligheid van de mensen in haar doelgroep in gedrang te brengen. Een boeiend en voorzichtig parcours dus, dat langzaam de verbinding wil opbouwen tussen de doelgroep en de circusschool, de omgeving en het Vlaamse circuslandschap.

De ontmoeting tussen artiesten, lesgevers en deelnemers zorgt voor een kruisbestuiving die niet alleen verrijkend is voor alle

In het kort

Inhoudelijke projectpartners

Circusatelier Woesh wil de glazen wand tussen doelgroepgericht en regulier werken naar beneden halen. Duurzaamheid en inclusiviteit staan daarbij voorop.

Viro vzw is een wendbare organisatie voor kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking in de brede regio rond Brugge.

Jakob Rosseel is filmmaker. Met zijn documentaire *Uit de maat* bracht hij het volledige project in beeld.

Startdatum

Voorjaar 2019

Financiering

Participatiedecreet

Participatieprojecten voor kansengroepen

actoren, maar ook het **duurzame karakter** van (toekomstige) projecten versterkt. Een kruisbestuiving die de werking van het circusatelier **inclusiever** maakt. Het gaat erom mensen een plek te laten innemen en hun sterktes te laten ontdekken én te leren inzetten. Veel meer dan hen enkel een circustraject van een bepaalde tijd te laten doorlopen.

Over Viro vzw

Nieuwsgierig naar jou, vanuit die blik vertrekt **Viro**, een wendbare organisatie voor kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking in de brede regio rond Brugge. Centraal in haar visie staan de vragen: wie ben jij? En wat zijn jouw wensen? Van daaruit helpt Viro haar cliënten bouwen aan hun eigen weg, de wereld in. Samen, positief, prikkelend én met goesting.

Viro vzw biedt ondersteuning voor wonen en dagbesteding en werkt ook op individuele basis en met een mobiel team. Dat doet ze vanuit vijf locaties in Brugge en Oostkamp.

Ontstaan samenwerking en eerdere projecten

De samenwerking tussen Circusatelier Woesh en Viro vzw is ontstaan dankzij **Dries Vanlersberghe**, coördinator dagbesteding bij Viro vzw. Hij is begeleider in de circuskunsten en was vroeger lesgever bij Circusatelier Woesh. Hij gaf workshops en initiaties, begeleidde kampen, enz. Ook tijdens eerdere professionele ervaringen werkte hij samen met Woesh.

Wanneer Dries in 2017 aan de slag gaat bij Viro vzw wil hij **circus als medium** gebruiken. Daarom geeft hij er sinds september 2017 wekelijks circuslessen. Daarnaast overtuigt hij twee volwassen cliënten om deel te nemen aan de volwassenenreeks 'jongleren' van Woesh, die begeleid werd door **Eve Zeghers**. Beide cliënten hebben deze reeks succesvol afgerond. Viro vzw krijgt



de circusmicrobe te pakken. Gaandeweg groeit het idee om een sociale circusvoorstelling te maken. Daarvoor neemt Viro vzw tijdelijk een lesgever van Woesh, Eve, in dienst. Ook **Cirque Plus** - een circusfestival in Brugge - zet de schouders onder het project en stelt ervaren producent **Gab Bondewel** vrij om de voorstelling vorm te geven. Circusatelier Woesh en Cirque Plus kiezen voor een **inclusief circusproject**: niet alleen cliënten van Viro, maar ook leden of kennissen van Woesh kunnen zich kandidaat stellen om deel te nemen aan de voorstelling.

“

Het mooie is niet om te zien wat je allemaal kan, maar om te tonen waar je beperking ligt en hoe je daarmee omgaat

Marec Zeghers, medewerker Brugge Plus

Dat inclusieve karakter zorgt ervoor dat de cliënten ondersteund worden door de andere deelnemers. De doelgroep ‘mensen met een verstandelijke beperking’ is voor velen nieuw. Er moeten dan ook wel wat drempels overwonnen worden. “Mag ik dit

wel doen? Kan ik dat wel zeggen?” Gaandeweg ontstaat er een **vertrouwensband** tussen de deelnemers, die ons nog maar eens wijst op het belang van een inclusieve werking.

In 2018 is het zover: de eerste sociale circusvoorstelling van Viro vzw ism Circusatelier Woesh en Cirque Plus is een feit. Naast het artistieke eindproduct krijgt ook het traject een plaats op het festival. De voorstelling wordt er drie keer gespeeld. Na afloop kunnen toeschouwers een fototentoonstelling bezoeken die het proces in beeld brengt. Bovendien is er na elke voorstelling tijd en ruimte voor een nabespreking tussen publiek, regisseur en artiesten over deze nieuwe vorm van circus.

Het jaar nadien wordt er opnieuw en met dezelfde werkwijze een sociale circusvoorstelling uitgewerkt. Dit keer met regisseur **Ief Gillis** en onder begeleiding van **Vicky Terryn** en **Eifos De Vaere**. Deze voorstelling krijgt de titel **De Circustuin**.

Circusassistent op maat

Die laatste circusvoorstelling blijkt de start van een nog ruimere samenwerking tussen Viro en Woesh. Tijdens een brainstormsessie met Dries, Eve, **Elga Pollet** en **Els Degryse** ontstaat het idee voor een **intergenerationeel inclusief project**: “Wat als cliënten van Viro vzw opgeleid worden tot circusassistenten? En wat als ze workshops zouden geven in woonzorgcentra?” Het blijft niet bij een idee. Er volgt een subsidiedossier voor de projectoproep **Participatieprojecten kansengroepen**, die kadert binnen het **Participatiedecreet**. Na de goedkeuring van het dossier kunnen we van start gaan.

In eerste instantie is het de bedoeling om toe te werken naar een circusvoorstelling met de senioren. Maar dat legt te veel druk op de sessies, zo blijkt uit onderzoek van Woesh. Een deadline doet de kracht en flexibiliteit van je sessie vaak teniet. Gericht werken naar een eindresultaat of een product kan nefast zijn voor een proces. Vandaar de bewuste keuze voor een eindproduct in een andere vorm: **Uit de maat** van **Jakob Rosseel** is een documentaire die het volledige traject in beeld brengt. Er wordt zo weinig mogelijk in scène gezet. De beelden spreken voor zich.

De publicatie van deze case is een aanvulling bij *Uit de maat*. We beschrijven niet alleen de werkwijze van het project, maar ook de moeilijkheden, de pracht en het vervolg dat we voor ogen hebben voor **Circusassistent op maat**.



Uit de maat

“Is zij niet helemaal normaal?”, vraagt Jeannot, een deelnemer aan de workshop in het woonzorgcentrum. “Is er iemand helemaal normaal?”, antwoordt documentairemaker Jakob Rosseel.

SCAN DE QR-CODE EN
BEKIJK DE VOLLEDIGE
DOCUMENTAIRE OP
YOUTUBE.



De fases van het project

1. Circussessies

De eerste fase van het project bestaat uit **circussessies**. In het voorjaar van 2019 krijgen zes volwassen cliënten van Viro wekelijks circusles van Eve. Geert, Nathalie, Liesbet, Astrid, Olivier en Marc oefenen elke week twee uur met als doel de technieken onder de knie krijgen. Daarnaast gaan we **samen op zoek naar ieders talent**. We hebben daarbij ook aandacht voor wie waar het meeste **plezier** in kan vinden. Een cruciale stap in het proces. De assistenten worden steeds beter in circus. Daardoor krijgen ze meer zelfvertrouwen.

Daarnaast werken we elke week aan onze creativiteit door zelf trucs uit te vinden. We willen hiermee aantonen dat je niet de beste moet zijn om een truc te bedenken en dat elke truc een goede is.

“ **Wacht, wacht. Niet te rap.**

Geert Vermeir, assistent

Ondertussen bekijken we samen welke rol de assistenten kunnen opnemen tijdens de geplande sessies voor senioren. We vinden het immers belangrijk om dit project een zo **participatief** mogelijke inslag te geven.

2. Kijkwijzers

Tijdens de volgende stap oefenen we concreet een aantal trucs in. Elke assistent kiest twee technieken en bedenkt per techniek drie verschillende trucs. We kijken naar elkaar en geven elke truc een naam. Het voordeel van zelf trucs bedenken, is dat iedereen ze beter kan onthouden. De inspraak is groot en iedereen maakt deel uit van het proces. Vervolgens wordt van elke truc **een kijkwijzer** gemaakt die aansluit bij de noden van de assistenten. Ze bestaan uit: de naam van de truc, vijf foto's die de stappen weergeven en één beeld dat de truc samenvat. Je kan zo'n kijkwijzer dus op drie verschillende manieren lezen. Hij biedt ondersteuning aan de assistent en de deelnemers, in dit geval de senioren.



3. Leren uitleggen

Na het inoefenen en leren onthouden van de oefeningen (al dan niet met kijkwijzer) gaan we over naar het leren uitleggen. Al doende trainen we onze **verbale** en **non-verbale communicatieve vaardigheden**. Als eerste leren we tonen aan elkaar. Traag, duidelijk en met aandacht voor wie aan het kijken is. We leren onszelf tonen, ons in te leven in een ander en het tempo van een ander aan te voelen en te respecteren. Daarna proberen we met een mondelinge instructie een truc te verduidelijken. We gaan samen op zoek naar aandachtspunten en korte zinnen of woorden die extra duiding kunnen geven.

“

Nu moet je je inbeelden dat ik een kind ben aan wie je een truc wil uitleggen.

Eve

“

Jij bent toch geen kind! Jij bent gewoon Eve?

Hilariteit alom bij de assistenten

We leren ook leren. De assistenten krijgen heel wat nieuwe trucs uitgelegd die ze zich proberen eigen te maken. Deze manier van werken laat de assistenten wennen aan het op de voorgrond treden en durf te hebben om een groep op sleeptouw te nemen. Na enkele oefenlessen heeft iedereen een voorkeur van hoe hij of zij de trucs wil uitleggen: zelf voordoen, tonen via de kijkwijzer of tonen met een korte mondelinge instructie. Al doende ontdekken de assistenten wat er voor hen het beste werkt.

4. Oefenmomenten

We oefenen het lesgeven ook buiten de muren van Viro vzw. Nathalie gaat bijvoorbeeld mee naar het festival **Cirque Plus**. In een Woesh-T-shirt - net zoals de andere assistenten - en gewapend met haar kijkwijzers legt ze haar trucs uit aan een publiek dat bestaat uit jonge gezinnen. Enkele weken later gaan Nathalie en Olivier mee op **Woeshkamp**, het jaarlijkse kamp



met alle leden. Daar geven ze een sessie rond Chinese borden en ringen - een hele uitdaging want deze doelgroep kent al veel circustechnieken. De workshop blijkt voor de leden en de lesgevers een grote meerwaarde. De deelnemers leren de twee technieken op een hele andere, creatieve manier kennen en de lesgevers groeien in zelfzekerheid door voor een groep van 15 kinderen en jongeren te staan. Tijdens de oefenmomenten ontstaat er een erg sterke **verbondenheid** tussen de assistenten en de Woeshleden. Een mooi voorbeeld van hoe we elkaars werking kunnen versterken. Al van bij de start van het project stellen we dit soort **duurzaamheid** voorop. Door de assistenten in te zetten als onze vaste assistenten, willen we hen een plek geven in de Woeshfamilie. We behandelen hen op een gelijkwaardige manier en zoeken hoe we hen op maat kunnen blijven betrekken.

5. Les leren structureren

Wanneer elke assistent enkele trucs technisch en pedagogisch onder de knie heeft, starten we de voorbereiding van de lessen voor de ouderen: de opbouw, de spelletjes en de afsluiter. We hanteren altijd **dezelfde structuur**, zodat de assistenten zich kunnen voorbereiden en weten wat er van hen verwacht wordt. We spelen altijd hetzelfde opwarmingsspel. Iemand gaat zitten op een stoel in het midden van de kring. Om de de beurt

stapelen de anderen een bord, ring of bal (naargelang het thema van de les) op de persoon in het midden. We balanceren samen zoveel mogelijk materiaal. Het is een spel dat iedereen kan en bovendien ook spannend en grappig kan zijn. Perfect dus als ijsbreker.

Daarna krijgt elke assistent één of twee ouderen toegewezen om extra te ondersteunen en gaan we aan de slag met één techniek. Eve zorgt voor een goede volgorde en timing terwijl de assistenten de trucs tonen en ondersteuning bieden aan de ouderen. Als afsluiter doen we altijd 'de Woesh': een spel dat onze hele werking kent, waarbij je een beweging doorgeeft aan je buur.

De terugkerende structuur in de activiteiten creëert **houvast** en **duidelijkheid**. Het geeft de assistenten **een veilig gevoel**. De rol van Eve als begeleider bestaat er vooral uit om die veiligheid te voorzien en te bewaken.

6. Lesgeven in woonzorgcentra

Dries van Viro vzw contacteerde drie organisaties die werken met senioren in Brugge. Met de opgedane bagage gaan we aan de slag. We bezoeken drie woonzorgcentra waar we telkens vijf sessies organiseren: **Dagverzorgingscentrum De Moerbei** (Woonzorgzone Curando Noord), **WZC Regina Coeli** en **Serviceresidentie Militza Brugge**.



Eve haalt de assistenten op bij Viro, gevolgd door cameraman Jakob. Met een busje rijden ze samen naar het WZC. In de documentaire worden de kracht en het belang van dat ‘samen onderweg zijn’ heel mooi weergegeven. We laden samen het materiaal in, we zijn één team waarin iedereen even belangrijk is. Dat werkt niet alleen het **samenhorigheidsgevoel** in de hand, maar toont ons ook dat we **elkaar nodig hebben** om goed werk te kunnen leveren.

“

Wij gingen samen, als één team op stap.

Eve

In het woonzorgcentrum worden we verwelkomd. We zetten alles klaar en overlopen de structuur van de les, de spelletjes en de trucs. Dan start de sessie, die telkens 45 à 60 minuten duurt. We zitten in een kring met stoelen, assistenten en deelnemers wisselen elkaar af. Dat zorgt voor een **groepsgevoel** en verlaagt het verschil in ‘status’ tussen deelnemers en lesgevers. Iedereen zit, want 45 minuten rechtstaan is voor de deelnemers te zwaar. Lesgeven aan een zittend publiek is niet altijd evident. Daarom passen we sommige trucs gaandeweg aan.

“

Er werd veel gelachen, er was contact en er werd op een andere manier bewogen.

Dirk Desoete, medewerker Woonleefteam
Regina Coeli

De circusassistenten krijgen een heel andere rol dan ze gewoon zijn en moeten nu zelf lesgeven met ondersteuning van Eve. Ze zijn niet langer afhankelijk van verzorgers en begeleiders. Integendeel, de senioren zijn afhankelijk van hén. Er wordt nu naar hen gekeken om te zien wat er moet gebeuren. Dat geeft hen een trots gevoel. Na de workshop wordt alles opgeruimd en keren we met het busje terug naar Viro. Tijdens de terugreis **reflecteren** we kort over de les. Aan de hand van eenvoudige vragen toetst Eve naar de beleving en mogelijke verbeterpunten: vonden jullie het leuk? Wat liep er goed? Wat liep er niet zo goed?

Deze korte evaluatie helpt de assistenten in hun leerproces. Ze leren vertellen wat ze voelden en reflecteren over **sociale interactie**, hun **sterktes** en hun **zwaktes**. Bovendien leren ze zichzelf, hun ervaringen en hun gevoel uiten en verwoorden. Daarnaast zorgen reflectiemomenten ervoor dat Eve de assistenten nog beter leert kennen. Die kennis kan ze dan weer inzetten bij het inschatten van en inspelen op hun noden. Elke les is anders. De opgedane ervaringen en werkpunten worden telkens toegepast in een nieuwe les. Week na week groeien de assistenten en worden de lessen completer. De informele setting, samen in de auto net na een sessie, maakt het reflecteren **laagdrempelig**. Er zijn geen verwachtingen, verplichtingen of focus op iemand in het bijzonder. Geen zin om te babbelen of juist heel veel zin? Beide zijn goed. Te veel druk op die reflectie kan ervoor zorgen dat de assistenten dichtklappen. Daarom bewaken we de vrije ruimte om te delen en te praten - ook een vorm van veiligheid.

“

Toen ze bepaalde oefeningen deden zag je dat de beperking op dat moment niet meer telde, voor de senioren niet maar ook niet voor de mensen van Viro.

Dries Vanlersberghe

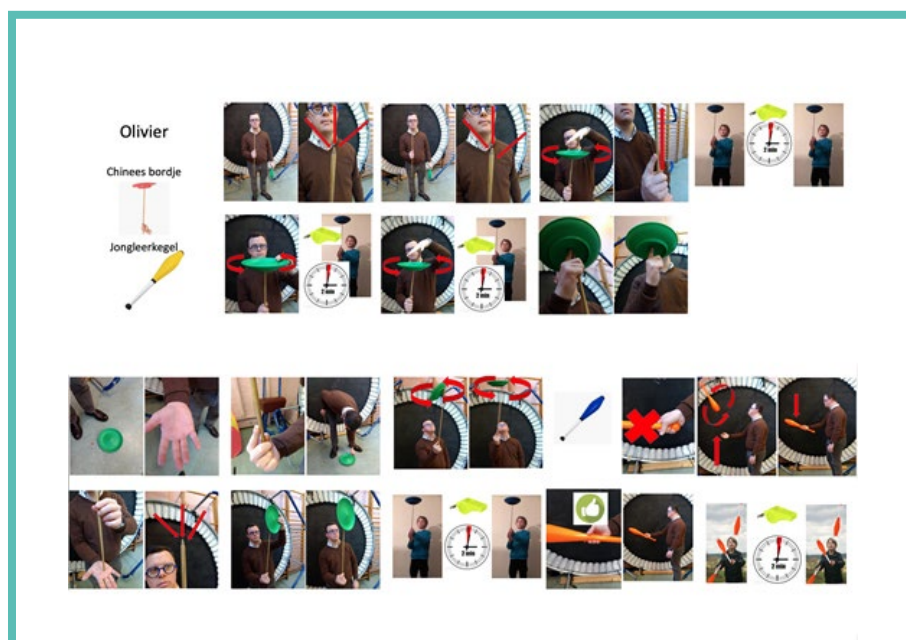
Nadat ze het volledige traject bij de woonzorgcentra doorlopen hebben, krijgen de assistenten een **diploma van circusassistent**. Voor hen is het leuk nog iets over te houden aan het project en zonder woorden is het voor de buitenwereld duidelijk wat ze gedaan en bereikt hebben. Alle assistenten zijn hier heel trots op.

7. Lesgeven in scholen (andere doelgroepen)

Nadat ze hadden lesgegeven aan ouderen, zijn onze assistenten samen met Dries ook naar scholen getrokken. Daar wordt een **andere werkwijze en methodiek** toegepast.

De assistenten kiezen elk een techniek en tonen die in een werkpost. De kinderen worden verdeeld per post. Na een tijdje schuiven ze door. Dries zorgt voor een kijkwijzerboekje met daarin startsignalen, stopsignalen en trucs. Met behulp van deze boekjes kunnen de assistenten zelfstandig een groepje kinderen begeleiden. Dries houdt de timing in de gaten en wandelt rond ter assistentie. Deze werkwijze gaat dus een stap verder waardoor de

assistenten **nog zelfstandiger** worden. De boekjes zorgen voor een houvast en tools om met bepaalde situaties om te gaan. De assistenten krijgen de ruimte om de boekjes te bekijken en te gebruiken op hun eigen manier.



Iedereen wordt graag gesteund in wat hij zelf is.

Jeanne, een deelnemer uit het WZC

Reflectie

Dit project was een zoektocht. We hebben vaak gereflecteerd en bijgestuurd om tot een goede methodiek te komen. We bleven daarbij steeds inspelen op de wensen en noden per persoon en zijn bijzonder tevreden over en trots op de afgelegde weg. De kracht van het traject zit in de **verbinding** tussen deelnemers en assistenten. We blijven dan ook leergierig en zijn enthousiast om deze methodiek verder op punt te zetten en er een vervolg aan te breien. Deze tekst is vrij technisch en focust specifiek op de methodiek die we hanteerden. De warmte van het project komt dan weer mooi tot zijn recht in de documentaire. Jakob Rosseel vat het zelf als geen ander samen.



Jakob Rosseel over het project

“Wat mij het meest bijblijft, was de wijze waarop menselijke interactie ontstond tussen de cliënten van Viro en de senioren. De momenten van verwondering en zorg voor mekaar, hier en nu. De lach als verbindend element, waardering in alle richtingen. Circus werkt en verbindt zonder vooroordelen.

Als maker van deze korte docu was het zeer interessant om iedereen als gelijke te benaderen. En op zoek te gaan naar hoe iedereen elkaar versterkt in die korte momenten van samenkomst waar de focus lag op wat we samen kunnen en doen.

Door de wereld vanuit een ander perspectief te bekijken komen veel vragen naar boven over hoe wij naar het leven kijken en met elkaar omgaan. Dit was een leerrijke ervaring.”

Het vervolg

We zien veel **opportuniteiten** om dit project een waardig vervolg te geven. Dit soort engagementen maken de wereld een stukje mooier en daar gaan we voor. We zijn leergierig en bouwen onze methodiek verder uit zodat we ze kunnen delen met het werkveld. Een ambitieus project dus, waarbij we een **handleiding** creëren ter inspiratie voor circusdocenten, begeleiders, onderwijzers, enz.

Het uiteindelijke doel is een **draaiboek en een werkboek** ontwikkelen waarmee we mensen met **specifieke noden** op pedagogisch vlak kunnen begeleiden. Daarnaast zijn we gestart met de ontwikkeling van **jongleerinstallaties** die onze huidige en

toekomstige assistenten kunnen ondersteunen in het lesgeven. Het is onze ambitie om het traject op termijn breder te kunnen toepassen en een cursus **Circusassistent op maat** te voorzien waaraan mensen met een specifieke ondersteuningsnood kunnen deelnemen.

Draaiboek

Het draaiboek zal bestaan uit de verschillende stappen die we doorlopen hebben. Je zal er antwoorden vinden op vragen als: Hoe vind je de juiste partnerorganisatie? Wat zijn de randvoorwaarden? Welke methodiek kan je gebruiken? Wat werkt wel en wat werkt niet? Hoe kan je assistenten blijvend betrekken bij je organisatie?

Op maat werken, betekent zoeken, aanpassen, flexibel zijn en openstaan voor vernieuwing. Begeleiders kunnen het draaiboek als leidraad gebruiken en afstemmen op hun doelgroep en de context waarin ze werken. Het verdere onderzoek doen we uiteraard samen met onze Viro-assistenten en met zes studenten Orthopedagogie aan de HoGent die hun bachelorproef hieraan wijden.

Werkboek

Waar het draaiboek input kan geven aan procesbegeleiders, moet het werkboek een tool voor toekomstige assistenten zijn. Met de bestaande kijkwijzers en assistentenschriften als basis gaan we verder op zoek naar pictogrammen, tekeningen en foto's die ondersteuning kunnen bieden. Het wordt een verzameling van onder andere kijkwijzers, evaluatieformulieren, spelletjes, en lesvoorbereidingen waarmee deelnemers volgens hun eigen noden hun planning kunnen visualiseren.

Installaties

Om tegemoet te komen aan de uitdagingen op circustechnisch en motorisch gebied bouwen we jongleerinstallaties. Die zullen variëren naargelang de te gebruiken objecten: ballen, kegels, ringen, flowerstick en diabolo. Een normale worp wordt vervangen door een alternatieve handeling zoals ballen rollen in een rail in plaats van omhoog gooien en opvangen. Door het omzeilen van de zwaartekracht wordt de complexe handeling in fases opgedeeld en het tempo vertraagd.

Op die manier verlagen we drempels. We maken heel wat technieken toegankelijker, waardoor mensen sneller succeservaringen kunnen opdoen.

Toekomst

Op dit moment bestaat er een animatorcursus voor 16- tot 18-jarigen en de BIC (Begeleiders In de Circuskunsten) waar je als 18+er circusdocent kan worden. Het is onze ambitie om een **inclusieve animatorcursus** op te richten. We beogen een traject waarin mensen met een specifieke ondersteuningsnood de kneepjes van het vak kunnen leren. Binnen een veilige omgeving leren van en met elkaar, via uitwisseling en kruisbestuiving tussen de deelnemers, begeleiders en organisaties: dat is ons doel!

Met dank aan

Bij dezen willen we graag iedereen bedanken die deel uitmaakte van het project: Viro vzw met Dries Vanlersberghe in het bijzonder. Maar ook Circusatelier Woesh en Eve Zeghers, Els Degryse, de organisaties voor senioren: Dagverzorgingscentrum De Moerbei (Woonzorgzone Curando Noord), WZC Regina Coeli en Serviceresidentie Militza Brugge en al haar deelnemers. Ook Brugge Plus, de organisator van Cirque Plus, willen we bij dezen bedanken. Net als Jabok Rosseel, die de documentaire maakte. En natuurlijk onze assistenten: Olivier Vanhollebeke, Astrid Lambrecht, Geert Vermeir, Nathalie Vanhaesebroeck, Marc Dumont en Liesbet Hoste.

Ook een dikke merci aan iedereen die meeschreef aan deze publicatie: Steven Desanghere, Elga Pollet, Dries Vanlersberghe, Jakob Rosseel, Lies Terry, Marec Zeghers, Anne Breda, Joke Carlier, Elsie Roose en Eve Zeghers.

5 dingen om mee te nemen

1. De structuur van de activiteiten geeft de assistenten een veilig gevoel. Het is de taak van de begeleider om die veiligheid te bewaken.

2. De circusassistenten zijn niet langer afhankelijk van verzorgers en begeleiders. Integendeel, de senioren zijn afhankelijk van hén.

3. Een korte evaluatie helpt de assistenten in hun leerproces. Ze leren vertellen over wat ze voelen en reflecteren over sociale interactie, hun sterktes en hun zwaktes.

4. De kracht zit in de verbinding tussen de deelnemers en de assistenten.

5. Het mooie is niet om te zien wat je allemaal kan, maar om te tonen waar je beperking ligt en hoe je daarmee omgaat.



CASE 3

HAND LANGERS

Een project van Circus Zonder Handen

CASE 3: HANDLANGERS

Over Circus zonder handen

Circus Zonder Handen (CZH) ziet de Brusselse jeugd en hun familie als een circus van wereldburgers. Ons doel is om hun talenten te ontdekken, te verbinden en te ontwikkelen. Ze worden trotse Brusselaars die goed in hun vel zitten en zich als een vis in de superdiverse waters van Brussel voelen.

Circus biedt voor ieder wat wils. Met circus als dynamisch, speels en daadkrachtig middel krijgen kleuters, kinderen, jongeren en volwassenen meer zelfvertrouwen. Ze worden sterk, lenig en handig. Ze leren samenwerken, zichzelf fysiek uitdrukken, vertrouwen geven en krijgen. Ze verbazen zichzelf en anderen. Ze worden opener en verbreden hun netwerk. **Urban Circus** overstijgt met gemak onderlinge verschillen in taal, afkomst, financiële achtergrond, gender, fysieke mogelijkheden en leeftijd.

Handlangers is één van onze **groeitrajecten**. Vanaf hun tienerjaren worden jongeren geënthousiasmeerd over de mogelijke groeipaden binnen CZH. Op basis van hun motivatie, goesting, talent en engagement versterken we onze begeleiding. We proberen hen op sociaal, technisch, educatief en artistiek vlak verder te ontwikkelen en hun talenten aan te spreken.

Handlangers, c'est quoi?

Onze **Handlangers** zijn jongeren van minstens 15 jaar oud. De groep wordt samengesteld op basis van **motivatie**. Een jaar lang worden de jongeren **intensief gecoacht** door het team van Zonder Handen. De bedoeling is dat ze zelf circustrainer worden. De coaching bestaat uit **'on the floor' ervaring** opdoen en verschillende **vormingsactiviteiten**, specifiek voor Handlangers en samen met de andere trainers van CZH.

In het kort

Inhoudelijke projectpartners

Bamm vzw is een kunst/erfgoededucatieve organisatie met een divers bereik en medeorganisator van de circusanimatorcursus.

Circuscentrum Vlaanderen is het ankerpunt én kenniscentrum voor de circuskunsten en medeorganisator van de circusanimatorcursus.

Jes vzw, Straathoekwerk en **Jeugdhuys Centrum West** hebben ruime ervaring in werken met jongeren in een grootstedelijk gebied. Zij gaven vanuit hun ervaringen feedback op plan van aanpak voor het Handlangerstraject.

Startdatum

Najaar 2016

Financiering

Dit project wordt gefinancierd met de werkingsmiddelen van Circus Zonder Handen.

Mathilde, de Handlangers-coach aan het woord

“We willen jongeren de kans geven om hun talent in lesgeven te ontdekken. Aan het einde van het jaar willen we dat onze jongeren comfortabel en authentiek voor een groep staan. Met een begeleidershouding die op punt staat. Ze doen veel ervaring op door direct in een team mee te draaien en mee verantwoordelijk te zijn voor een groep. Doorheen het jaar krijgen ze op verschillende momenten pedagogische input. Zo zijn er het lesgeversweekend, waar zij samen met de lesgevers van CZH aan deelnemen, reflectiemomenten, de circusanimatorcursus met stage (waar ze hun Animatorcertificaat kunnen behalen) en ‘Train the Trainer’-sessies. Het is een ongelooflijke meerwaarde dat ze die input direct kunnen linken aan hun ervaringen in de les. Ze kunnen meteen nieuwe dingen uitproberen en verder oefenen in de praktijk. We zitten er ook dicht op met een ervaren trainer als coach die het traject van de Handlanger mee overziet en begeleidt. De coaches worden op de hoogte gehouden van de stappen die de Handlangers zetten en de opdrachten die ze krijgen. Na een jaar hebben ze zeker nog niet alles geleerd over lesgeven. Elke deelnemer formuleert zijn of haar eigen groeipunten om uiteindelijk in de toekomst zelfstandig voor een groep te staan.

Wat we merken, is dat onze Handlangers doorgaans jongeren met een ongelooflijk sterke basis zijn. Jongeren waar wij van denken dat het ‘just zit’. Dat komt omdat we focussen op het feit dat onze gasten zich ‘goed voelen’. Dat vertaalt zich gemakkelijk naar het ‘goed voelen’ van de kinderen in hun les en hoe je daar als trainer een belangrijke rol in speelt. Ze voelen snel aan dat een goede sfeer in de groep een must is. En dat ‘plezier’ uitdragen in het lesgeven hiertoe bijdraagt. We besteden bewust veel tijd aan feedback geven en krijgen en aan goed communiceren in het algemeen. Praten over het goed draaien van de les, iets laten weten als je niet kan komen, maar ook aangeven als je iets spannend vindt, ... Allemaal skills die hun groeiproces als trainer later stroomlijnen. We merken dat de Handlangers echte ‘sponskes’ worden, die heel leergierig zijn en vlot de volgende lading skills leren (technieken, straffen en belonen, omgaan met moeilijk gedrag, communicatie met ouders, ...) omdat hun basis juist zit.

Na het traject zijn ze niet verplicht om verder door te groeien tot trainer. Het kan evengoed zijn dat ze na een jaar merken dat lesgeven toch niet datgene is waar ze warm van worden. En dat is OK. De skills die ze tijdens hun Handlangerjaar trainen, zullen hen ook sterken in andere domeinen van hun leven.”

JE SUIS HANDLANGEUR
PARCE QUE ...
j'aime m'amuser et parce qu'on
m'accepte telle que je suis.

IT'S ABOUT

De evolutie van het Handlangers-traject

Het **Handlangerstraject** is doorheen de jaren sterk geëvolueerd. Dat komt omdat het project vanuit bepaalde noden is ontstaan. Die noden, en dus ook onze strategie, zijn gaandeweg veranderd. In 2015 werd onze eerste generatie CZH-kiddo's 16 jaar. Zij werden eerder organisch assistent in onze lessen. Hun groei hing heel erg af van de trainer bij wie ze in de les stonden. Daar wilden we **meer structuur** in voorzien. We zagen dat niet alle jongeren die enthousiast waren om te assisteren de weg naar de bestaande opleidingstrajecten vonden. Cursussen zoals '**Begeleider In de Circuskunsten**' bleken geen evidente volgende stap voor hen. De drempel om in te schrijven was te hoog en/of onze jongeren waren de structuur van die cursussen, met bijvoorbeeld overnachting, niet gewend. Binnen de groep tieners tussen 12 en 14 jaar, merkten we bovendien dat veel cursisten afhaken. Dat zorgde ervoor dat er niet elk jaar een volgende generatie 'assistenten' klaar stond. Dat de kinderen in onze circusles zich niet altijd konden **spiegelen aan de trainers** die voor hen stonden had hier zeker invloed op. Daar zetten we als circusschool dan ook verder op in. Het is voor ons een 'must' dat kinderen zichzelf kunnen herkennen in onze lesgevers.

Om die redenen hebben we onze eigen animatorcursus in 2016 anders aangepakt. Wat volgde was een jaar waarin we een eigen concept grondig hebben uitgetest. We hebben de cursus dat jaar verspreid over 7 aparte zaterdagdagen. Om de drempel om deel te nemen verder te verlagen, wierpen we **een breed net** uit om potentiële Handlangers te vangen. Zowel in de buurt, als in onze eigen lessen, maar ook via flyers en advertenties gingen we op zoek. Onze eerste groep Handlangers bestond uiteindelijk uit 15 jongeren, een diverse groep, met en zonder circuservaring. De voorwaarden waren: **engageer je gedurende een jaar** en zorg ervoor dat je **'chaud' bent om te leren werken met kinderen**.

In dat eerste jaar liep het Handlangerstraject los van van de rest van de trainerswerking van CZH. De begeleiding van de jongeren was bijgevolg erg **intensief** en vergde een **relatief groot budget**. Bovendien konden we het traject na een jaar niet zomaar afronden. Een groot deel van de eerste lichting, 12 jongeren, kon als Junior Trainer doorstromen naar ons trainersteam dat bestond uit mensen waar ze tijdens hun Handlangerjaar nauwelijks mee in contact kwamen. Meteen opnieuw van start gaan met een tweede groep van 15 was nog niet aan de orde. Op basis van die eerste ervaringen hebben we het project over een andere boeg gegooid.



Sindsdien werken we elk jaar met zes jongeren die we vanaf het begin **in ons trainersteam intergeren**. Een kleinere groep zorgt ervoor dat de trainers de Handlangers goed leren kennen en hen actief kunnen betrekken tijdens de lessen. We gebruiken de vormingsmomenten die we sowieso organiseren voor de rest van de trainers en passen deze aan aan het niveau van onze Handlangers. Dat heeft niet alleen als voordeel dat we weinig 'extra' budget nodig hebben. De Handlangers zien elkaar en onze trainersequipe veel regelmatig, wat hun **betrokkenheid** en de **groepsdynamiek** duidelijk bevordert. Door in te zetten op Handlangers waarin de kinderen zichzelf kunnen herkennen, merken we dat ook onze trainers iets van onze Handlangers leren. De Handlangers zijn vaak **ervaringsdeskundigen** in het omgaan met kinderen en in de kennis van hun leefwereld. Deze **uitwisseling** van verschillende soorten **expertise** komt onze werking dus alleen maar ten goede.

De circusanimatorcursus organiseren we niet meer apart, we sluiten met onze Handlangers aan bij de cursus georganiseerd door het Vlaams Centrum voor Circuskunsten in samenwerking met BAMB vzw. Om de drempel om hieraan deel te nemen te verlagen, gaat er steevast iemand van CZH mee. Deze persoon

“

Het Handlangersproject heeft mijn geest wakker gemaakt.

Hanan, eerste generatie Handlanger

houdt de ouders van de Handlangers **actief op de hoogte** van hoe de cursus eraan toegaat. Ook vooraf wordt er veel informatie gegeven over hoe zo'n cursus eruit ziet, hoe de kamers verdeeld worden, wat er gegeten wordt, wat de dagindeling is, ... Na enkele jaren merken we dat er steeds minder gedetailleerde info voor de ouders nodig is, het concept van de cursus raakt steeds beter bekend.

De manier waarop we het nu aanpakken klopt veel beter. We gebruiken de **sterktes** van onze eigen circusschool, én van het bredere circusveld. De jongeren worden direct gezien als deel van het trainersteam, hoe 'onervaren' ze ook zijn. Ze bouwen **een eigen netwerk** uit, buiten de circusschool, in de circuswereld. Door met slechts zes jongeren te werken, is de **kwaliteit** van de coaching veel beter, én is de jaarlijkse doorstroom van handlangers in het trainersteam niet te groot.


Doelstellingen van elke Handlanger

- 1.** De Handlanger kan enthousiast en duidelijk spelletjes en oefeningen uitleggen aan de kinderen.
- 2.** De Handlanger kan contact maken met kinderen en durft indien nodig ook moeilijke gesprekken aan te gaan.
- 3.** De Handlanger motiveert de kinderen actief en daagt hen uit om hun grenzen stapsgewijs te verleggen.
- 4.** De Handlanger kan zelfstandig een klein groepje kinderen een techniek aanleren.
- 5.** De Handlanger kan oefeningen aanpassen aan de skills van de kinderen.
- 6.** De Handlanger kan een lesvoorbereiding maken met een goede lesopbouw en realistische timing.

De jaarflow

Binnen het Handlangerstraject nemen we de tijd om een vertrouwensband op te bouwen tussen de Handlangers onderling en tussen de Handlanger en onze circusschool. We bouwen ons jaarplan op volgens een flow die van informeren naar kennismaken en van (ver)binden naar groeien evolueert.

JUNI	Alle 15-jarigen en hun ouders worden op de hoogte gebracht van Handlangers, via e-mail, met een infodag én tijdens persoonlijke gesprekken. We hebben extra aandacht voor families die moeilijker te bereiken zijn.
JULI & AUGUSTUS	Jongeren stellen zich kandidaat per e-mail, met een filmpje, sms, belletje, foto, ... alles kan! Ze moeten gewoon aantonen dat ze goesting hebben en zich kunnen engageren voor een stageles en de animatorcursus. We houden de drempel bewust laag voor taligheid. Engagement en goesting staan voorop.
EIND AUGUSTUS	We maken een selectie van 6 jongeren.
SEPTEMBER	We verdelen de Handlangers over de lessen in functie van hun uurrooster. Er is een eerste contact met de Handlangerscoach en ze krijgen hun eerste vorming op Trainersweekend. Eind september start het lesjaar.
DOORHEEN HET JAAR	Reflectiemomenten, coaching in de les, Train the Trainers, proeven van de verschillende lessen (gratis). Allemaal in functie van de persoonlijke groei van de Handlanger.
FEBRUARI	Circusanimatorcursus
MEI	Afrondingsgesprek met de Handlangerscoach en feedback formuleren in functie van hun verdere groei.
JULI & AUGUSTUS	Stage op het circusspeelplein, bij circuskampen of elders.
SEPTEMBER	Uitreiking van hun attest, de Handlangers worden officieel Junior Trainer!



IK BEN HAND-
LANGER OMDAT ...

IK VAN GIRCUS HOOD
EN IK DEZE PASSIE
WIL DELEN (met
iedereen die wil
luisteren)



Ruimte voor de Handlangers

Het Handlangerstraject steunt op een aantal **pedagogische aandachtspunten**, die de manier bepalen waarop de jongeren begeleid en benaderd worden bij CZH.

- 1.** De Handlangers zijn in de eerste plaats jongeren. Ze mogen experimenteren, fouten maken en puberen. Er is altijd een tweede, derde, ... kans.
- 2.** De Handlangers krijgen erkenning, maar ook waardering en bevestiging van hun peers en anderen. Ze zijn als groep geïntegreerd in de trainersequipe en maken er een volwaardig deel van uit.
- 3.** Het Handlangerstraject is een groeitraject gebaseerd op reflectie, doelen bepalen, feedback krijgen en ontvangen. Samen met goed leren communiceren en inhoudelijke ontwikkeling vormen die elementen de basis van het traject.
- 4.** "It takes a village to raise a child": we houden de ouders tijdens het traject op de hoogte. Ze weten waar hun kinderen mee bezig zijn én welke stappen ze zetten in hun ontwikkeling. Als de ouders van begin af aan mee zijn, hebben we een extra partner-in-crime om het traject te doen slagen.

Hoe gaan we te werk?

Groepsvorming- en dynamica

We behandelen onze jongeren niet als een aparte groep maar nemen hen op in het trainersteam, waardoor ze de kans krijgen om andere **deelidentiteiten** te ontwikkelen. Tijdens de groepsmomenten wordt er gewerkt aan leiderschapsvorming, identiteitsontwikkeling, vertrouwen, communicatie, respect, feedback geven, doelen formuleren, complimenten geven en het innemen van een eigen plaats in de groep. Bovendien is er ook ruimte voor **informele ontmoetingen** en babbels. Die organiseren we steeds met de nodige zorg voor ieders eigenheid en ontwikkeling.

Vorming in circuseducatie

Bewust kiezen we voor een vormingstraject als circusanimator. We ondervinden dat circus een zeer diverse groep jongeren aanspreekt. Circus is een **niet-talig medium** dat op een dynamische en spectaculaire manier aansluit bij de belevingswereld van de Handlangers. Er is voor elk wat wils (van jongleren tot Urban Circus), met snelle resultaten. De sfeer is **niet competitief** en er is specifieke aandacht voor ieders unieke talenten.

Binnen de circuseducatie wordt een duidelijke structuur meegegeven en staan bepaalde sociale vaardigheden en omgangsvormen centraal. Samenwerken, respect voor elkaar, communicatie, timing,... Door specifieke animatorenskills aan te leren, kunnen de Handlangers hun kennis doorgeven en fungeren ze als voorbeeldfiguur voor de kinderen en jongeren uit hun wijk.

Individuele coaching & stage

Op wekelijkse basis lopen de Handlangers **stage** tijdens een circusles van CZH. Ze leren al doende en groeien zowel op vlak van circustechnische vaardigheden als op vlak van sociale vaardigheden. Ze krijgen meer zelfvertrouwen en voelen zich meer en meer deel van de CZH-familie.

Tijdens de **individuele coachingsmomenten** wordt hun stage besproken, maar er is ook tijd voor bredere opvolging rond welzijn. (Hoe is het thuis? En op school?...) Deze gesprekken gebeuren op maat van elke jongere, soms formeel maar veel vaker informeel. Een berichtje hier, een babbeltje in de gang.



“**De trainings sfeer is superpositief en constructief. De trainers geloven in je. Dat probeer ik ook te doen in mijn les. Als ik iemand een complimentje geef, zie je die blinken van trots.**

Billie, 2de generatie Handlanger

Persoonlijke aandachtspunten worden opgevolgd, met zicht op het vergroten van de vaardigheden van de jongere.

‘Mee in bad’

De Handlangers worden vanaf dag 1 meegenomen in het ‘Trainersbad’. Ze nemen deel aan het jaarlijkse trainersweekend, kunnen deelnemen aan ‘Train the Trainer’-vormingen, ze ontvangen dezelfde communicatie en worden bovendien ook betaald voor het lesgeven.

Enkele Handlangers aan het woord

ESMA,
3DE GENERATIE
HANDLANGER

“Ik leerde CZH kennen tijdens circuslessen bij ons op school. Via mijn mama, die contacten had met de circusschool, begon ik aan mijn eerste circusles toen ik 9 was. Ik begon met grondacrobatie en koos daarna om me verder te specialiseren in luchtacro. Ondertussen ben ik trainer en dat is zalig. Elke keer als ik op de mat sta, leer ik bij van mijn medetrainers. Ik schaaf mijn eigen technieken bij én leer tegelijkertijd hoe ik kinderen technieken kan aanleren. Als ik mag kiezen, geef ik het liefst circomotoriek - tegelijk ook wel de moeilijkste lessen om te geven. Ik vind het heel fijn om zowel te werken aan een band met de kinderen als met de ouders. Sinds december kan ik jongleren. Tijdens de circusanimatorcursus leerde ik hoe de kleine details een groot verschil kunnen maken tijdens het lesgeven. Bijvoorbeeld het moment waarop je een spel stopt zodat de kinderen het een volgende keer nog even graag spelen. Ik heb trouwens nog steeds dagelijks contact met mijn vrienden van de circusanimatorcursus! Daarnaast zegt mijn mama ook altijd dat ik dankzij circus ben opengebloeid. Vroeger was ik heel verlegen, nu babbel ik superveel. Allemaal omdat ik op een podium heb leren staan.”

UIT EEN INTERVIEW MET
WASSIM, BILLIE EN ESMA.
2DE EN 3DE GENERATIE
HANDLANGERS

Na jaren als gewone deelnemer, wordt het drietal dit jaar ook als handlangers opgeleid tot circusanimator, zodat ze zelf lessen kunnen geven. “Dat brengt wel wat verantwoordelijkheid met zich mee”, zegt Billie. “We zijn nog kinderen, maar moeten ook lesgeven aan kinderen”, pikt Wassim in. “Ja, het is een dunne grens tussen vrienden zijn en gezag hebben, maar dat lukt steeds beter”, zegt Billie. “Je hebt ook een verantwoordelijkheid om er elke les te zijn. Zelfs op een zaterdagochtend om half negen” (lacht). En net zoals zij opkeken naar hun trainers, kijken de nieuwe deelnemers op naar Billie, Wassim en Esma. “Ik zie mezelf wel in hen”, geeft Esma toe. “Ik vind het schattig als ze opkijken naar ons als we een trucje doen. Wauw, ik wil dat ook leren. Ik zeg hen dan ze dat tegen het einde van het jaar ook gaan kunnen. Dat motiveert hen.”

NOUHAILLA,
1STE GENERATIE
HANDLANGER

“De eerste dag van het Handlangersproject deden we een spel. En toen pakte een jongen mijn arm gewoon vast, zonder daar vragen bij te stellen. Het was de eerste keer dat dat gebeurde. Ik ben zo blij dat ik Handlanger ben, ik ben echt heel erg gelukkig. Ik gebruik mijn arm veel meer en schaam me minder voor mijn beperking. Mijn dokter zegt ook dat mijn arm zo soepel is door Handlangers”.



Maatschappelijke impact

Binnen het Handlangerstraject brengen we een **diverse groep jongeren** samen door middel van circus. De aantrekkingskracht van circus in zijn verschillende facetten zorgt ervoor dat de jongeren elkaar beter leren kennen, elkaar waarderen in hun skills en vertrekken vanuit respect. De jongeren ontdekken **nieuwe talenten**. We maken hen hier bewust trots op. Dat spiegelt zich af op de kinderen in hun les. Ze kijken op naar hun trainers, en willen graag worden zoals hen. Ze zien een voorbeeldfiguur, iemand die op hen lijkt en die vol plezier en trots lesgeeft. We hebben nu al kinderen van 12 die zeggen "Later word ik Handlanger!" Qua toekomstperspectief kan dat tellen.

5 dingen om mee te nemen

1. Voor kinderen is het belangrijk dat ze zichzelf herkennen in de trainer die voor hen staat.

2. De Handlangers zijn als groep volledig geïntegreerd in de trainersequipe en maken er een volwaardig deel van uit. Handlangers en trainers kunnen veel leren van elkaar.

3. Contact met de ouders over de inhoud van een cursus en het groeitraject van hun kinderen is cruciaal.

4. De Kwaliteit van het traject is belangrijker dan de hoeveelheid deelnemers.

5. Als onze Handlangers zich goed voelen kunnen ze dat makkelijk vertalen naar het 'goed voelen' van de kinderen in hun les en hoe je daar als trainer een rol in speelt.

A child is seen from behind, suspended in the air by two blue aerial silk ropes. The child is wearing a light-colored, short-sleeved shirt and shorts. The background is a blurred outdoor setting with green foliage and a blue structure. The entire image has a light blue overlay.

CASE 4

**BREDE
SCHOOL**

Een project van Circusplaneet

CASE 4: BREDE SCHOOL

Over Circusplaneet

Circusplaneet is een cultuureducatieve organisatie uit Gent. Op wekelijkse basis ontvangen we rond de 1000 deelnemers tijdens tal van activiteiten. Jong, oud, professioneel of amateur: iedereen die goesting heeft om circus te doen, is welkom! Bij Circusplaneet gaat het over circustrucs leren, maar evengoed over **leren samenwerken** en **leren dat iedereen anders en toch gelijkwaardig is**. Via circus zetten we mensen in beweging. En op die manier doen we hetzelfde met onze buurt, onze stad, Vlaanderen en - al was het maar een klein beetje - onze wereld. De visie van Circusplaneet bestaat uit drie belangrijke pijlers.

1. De kunstvorm circus verder verspreiden.
2. Mensen de kans geven om zich te ontplooien, individueel en in groep.
3. Positieve projecten op poten zetten, gericht op een warme, diverse, inclusieve samenleving die steeds in verandering is.

20 jaar geleden bereikte Circusplaneet vooral kinderen uit de witte middenklasse van Gent. Alles draaide goed en de activiteiten waren telkens volgeboekt. Maar de werking was geen weerspiegeling van de Gentse samenleving. Ondertussen zijn we stevig verankerd in verschillende Gentse wijken en bereiken we een divers publiek. Een werk van lange adem dat zijn oorsprong vindt in de samenwerking met het Brede Schoolproject.

Over Brede School

In de jaren 90 ontstonden er in verschillende Gentse wijken projecten waarbij diverse partners samenwerkten om de **ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren te maximaliseren**. Eind 2004 trok de stad Gent een coördinator aan voor de uitbouw van een Brede School in de Brugse Poort. Brede School wil de verschillende actoren in een wijk doen samenwerken. Bedoeling is dat zij bouwen aan een brede leer- en leefomgeving om maximale ontwikkelingskansen te bevorderen voor alle kinderen en jongeren. En dat met extra aandacht voor kinderen uit kwetsbare gezinnen.

In het kort

Inhoudelijke projectpartners

Circusplaneet wil met positieve projecten werken aan een warme, diverse, inclusieve samenleving.

Brede School bouwt aan een leer- en leefomgeving die de ontwikkelingskansen van alle kinderen en jongeren binnen een wijk moet kunnen bevorderen.

Startdatum
2005

Financiering

Stad Gent
Provincie Oost-Vlaanderen,
Vlaamse Overheid.

Daarnaast zet Brede School Gent in op de totale ontwikkeling van het kind, ouderbetrokkenheid, de wisselwerking tussen thuis, school en buurt, sociale cohesie en wijkverbetering en het optimaal benutten van gebouwen. Thema's die we in deze case verder zullen uitdiepen. Ten slotte vertrekken zowel Brede School Gent als Circusplaneet vanuit de idee dat kinderen overal leren, vanalles leren, van iedereen leren, samen leren én de wereld in beweging zetten.

Ingrediënten van de samenwerking

In het kader van deze publicatie kwamen we samen met enkele belangrijke figuren van het Brede Schoolproject Brugse Poort: Mary-Ann de Meijer (oprichtster van Brede School Brugse Poort), Annesophie Vander Bracht (huidig Brede Schoolcoördinator Brugse Poort), Ingrid De Bock (Brugfiguur van het Klimrek), Steven Desanghere (werkte bij Circusplaneet en is nu zelfstandige), Matthias Vermael (zakelijk coördinator bij Circusplaneet), Karolien Verelst (wijkcoördinator Brugse Poort bij Circusplaneet) en Karen Decoster (pedagogisch coördinator bij Circusplaneet). Het was een boeiend intervisiemoment waar verschillende vragen aan bod kwamen: over het ontstaan van Brede School, de doelstellingen toen en nu, onverwachte wendingen, partnerschappen, geleerde lessen, uitdagingen, dromen.... Verder in deze tekst gaan we dieper in op zes thema's:

- Brugfiguren
- Betrokkenheid van leerkrachten
- Ouderbetrokkenheid
- Laagdrempelig toegankelijk
- Doorstroming
- Ondersteunend beleid

Deze elementen zijn cruciaal voor een geslaagd partnerschap tussen Brede School en vrijetijdsorganisaties als Circusplaneet.



Over brugfiguren

Een kind heeft **optimale kansen** als het zich kan ontwikkelen in een context waar school, gezin en buurt partners zijn in het creëren van een brede en uitdagende leer- en leefomgeving. Een **brugfiguur** ondersteunt de school en de leerkracht op het vlak van de **communicatie met de ouders**. Een belangrijke uitdaging daarbij is om de sociale uitsluiting van kinderen en ouders die leven in maatschappelijk kwetsbare situaties aan te pakken en strategieën te ontwikkelen die gelijke kansen tot doel hebben. De brugfiguur betreft elke ouder zoveel mogelijk en spreekt hem of haar aan als **partner in het leer- en opvoedingsproces**. Daarnaast ondersteunt de brugfiguur de samenwerking en de communicatie met de buurt en de Brede School.

Brugfiguren zijn een belangrijke en onmisbare schakel omdat ze de kinderen en de ouders goed kennen. In de begindagen van het Brede Schoolproject was het een grote uitdaging om brugfiguren de meerwaarde van de samenwerking uit te leggen. Het was een nieuw project, met een bijhorende opdracht, bovenop het bestaande werkpakket. Nu is iedereen mee met het verhaal en wordt de taak van onder andere toeleiding door brugfiguren

naar het vrijetijdsaanbod van de partnerorganisaties uit de wijk goed opgenomen. De samenwerking met brugfiguren leidt tot een **pedagogische winst** en een meerwaarde voor het sport- en vrijetijdsbeleid. Bovendien kan een brugfiguur een **katalysator zijn tot wijkverbetering**. Wanneer er geen brugfiguur aanwezig is, wordt er samengewerkt met een beleidsondersteuner of een andere (sport)leerkracht van de school.

Betrokkenheid van de leerkrachten

In het Brede Schoolverhaal is er nog **groeimarge** voor de betrokkenheid van de leerkrachten van verschillende scholen. Een aantal leerkrachten is volledig mee met het verhaal. Anderen blijven de toeleiding naar de activiteiten, eens naar een toonmoment komen, helpen bij inschrijvingen,... zien als een taak die er na de schooluren bovenop komt. Dat is begrijpelijk, maar ook jammer aangezien er bij hun leerlingen nog zoveel talenten verscholen liggen. Talenten die ontdekt kunnen worden tijdens uiteenlopende niet-formele activiteiten. Leren gaat immers verder, of kan in elk geval verder gaan, dan de schooluren.

Het is altijd fijn als er bijvoorbeeld eens circus gegeven kan worden tijdens de gymnastiekles. Op die momenten zien leerkrachten dat sommige kinderen zoveel meer kunnen. Dat ze wél kunnen samenwerken en meedoen. Dat zorgt voor meer waardering voor die kinderen. Het gevoel van trots en erkenning zien we ook terugkomen tijdens toonmomenten van kinderen voor ouders en leerkrachten. Op die momenten worden kinderen zeer positief benaderd. Het gevoel van 'kijk naar mij' en de bijhorende erkenning staan centraal.

Betrokkenheid van de ouders

Naast de betrokkenheid van leerkrachten, zien we ook een uitdaging in de betrokkenheid van de ouders. Brugfiguren werken hier hard aan. Door bijvoorbeeld mee te gaan naar een buitenschoolse activiteit, mee de inschrijvingen te doen, de prijs te verlagen, de ouders uit te nodigen om naar een show te komen kijken,... Een aantal ouders gaat hier op in. We zien hen geregeld op Circusplaneet. Jammer genoeg gaat het nog steeds om een minderheid. Er is nog een lange weg te gaan. Onder meer **omdat verschillende ouders weinig voeling hebben met wat gestructureerde vrije tijd kan betekenen** voor kinderen. Het gevolg is dat de kinderen afhaken. Ze moeten zelf onthouden wanneer welke activiteit doorgaat en waar. En dat is voor een kind uiteraard niet evident.

Laagdrempelig toegankelijk

Brugfiguren zien wel een sterke evolutie qua **betrokkenheid van kinderen** bij Circusplaneet. Circusplaneet is een betrouwbare partner die de groep kinderen intussen goed kent en voeling heeft met kinderen en jongeren die opgroeien in maatschappelijk kwetsbare situaties. Daardoor is het fijn om kinderen toe te leiden en zien we verschillende succesverhalen.

Circusplaneet probeert **zichzelf constant in vraag te stellen** wanneer het gaat over toegankelijkheid. Aan de hand van de 7 b's - bruikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bereikbaarheid, bekendheid, begrijpbaarheid en betrouwbaarheid - brengen we de drempels in kaart die deelnemers kunnen ervaren. We gaan de dialoog aan met elkaar en proberen drempels die we zelf creëren weg te werken.

Het is belangrijk om verschillende **'formats'** aan te bieden. Een workshop tijdens de middagpauze of een workshop tijdens de gymnastiekles. Of een naschoolse reeks van vijf sessies op Circusplaneet. Allemaal laagdrempelige manieren om kennis te maken met circus én een essentiële stap als we kinderen structureel in contact willen brengen met onze betalende werking. Ook binnen Circusplaneet experimenteren we met verschillende formats, zoals community training. Dat is een vrije training die zeer laagdrempelig georganiseerd wordt. Zonder vaste begin- en einduren. Je hoeft niet elke week te komen en de prijs is democratisch. Tijdens de training oefen je onder begeleiding op verschillende circustechnieken. Circusplaneet bereikt op wekelijkse basis (community training en multilessen in samenwerking met de buurtscholen) ongeveer 120 kinderen uit de Gentse wijken. Dat is een verdrievoudiging in vergelijking met zes jaar geleden.

De buurtcircusactiviteiten zijn gratis voor kinderen die een UiTPAS met kansentarief hebben. Zeker voor de meest kwetsbare kinderen, van wie de ouders geen of amper geld besteden aan vrije tijd, is het gratis aspect cruciaal. Ook binnen de betalende werking hanteert Circusplaneet **verschillende kortingssystemen**. Dat maakt de drempel om later aan te sluiten minder groot en het vergroot de kans op een duurzame band met de kinderen en hun ouders. Die kunnen we aantonen met een aantal cijfers. Circusplaneet werkt sinds 2016 met de UiTPAS met kansentarief. Destijds schreven 3,1% van de kinderen



“**Ik voelde de wijsheid die ik kreeg van het contact met de kinderen en de ouders en ik dacht: waarom ziet niet iedereen dat?**

Circusdocent binnen het Brede Schoolproject

en jongeren zich met een UiTPAS met kansentariaf in voor de betalende lessen. Ondertussen gaat het om 9,2%. Eenzelfde trend zien we bij de kampen. In 2016 maakte 3,5 % van de kinderen en jongeren die deelnamen aan een kamp gebruik van het kansentariaf. In 2020 gaat het om 11%. 54% van de kinderen die deelnemen aan de community training maakt gebruik van de UiTPAS met kansentariaf. Sinds 2019 krijgen mensen die recht hebben op een studietoelage ook een korting (30%). In 2019 ging dat om 4% van de kinderen en jongeren die een betalende les volgden, in 2020 steeg dat aantal naar 6,5%.

Doorstroming

Er ligt de komende jaren een grote uitdaging in de **doorstroom van kinderen en jongeren van onderuit de organisatie naar andere functies** binnen de organisatie zoals assistent, coach, vrijwilliger, lid van de raad van bestuur,... Hoe meer **verantwoordelijkheid** en **vertrouwen** je aan kinderen en jongeren geeft, hoe sterker de band wordt. Zowel met de deelnemers, als met hun ouders. Tegelijk is het een manier om je **werking te verbreden** en nieuwe dynamieken te creëren rond bepaalde thema's. Ook Circusplaneet merkt dat dit een brandend actueel thema is. Er wordt al even aan gewerkt, maar het is duidelijk dat het een traject is waar je met het nodige geduld aan moet voortbouwen. Een traject waar je stap per stap veel over leert. Vaak kost het jaren om het bewustzijn rond bepaalde thema's en de machtsverhoudingen binnen een organisatie te verruimen.

Een ondersteunend beleid

Om de bovenstaande doelstellingen en ambities van Brede School te realiseren, is er nood aan **ondersteuning op verschillende vlakken**. De financiële middelen vormen daarbij een eerste grote pijler. In de beginjaren van het Brede Schoolproject was er vrij veel financiële ruimte om tal van activiteiten met uiteenlopende partners te organiseren. Ook tijdens de zomervakanties viel er elke dag wel ergens in de wijk iets te beleven. Nu is er in de Brugse Poort tijdens de zomervakantie nog slechts één kamp. Onvoldoende om de lange vakantieperiode te overbruggen.

Jaar na jaar slinken de budgetten van Brede School terwijl we weten dat ouderbetrokkenheid, het bevorderen van sociale cohesie en wijkverbreding taken zijn die enorme inspanningen vragen en veel tijd vergen. Het lijkt bijna onbetaalbaar om hierin te investeren, maar toch blijft het cruciaal. Anderzijds zijn de budgetten van bijvoorbeeld Circusplaneet doorheen de jaren structureel sterk verhoogd. Zowel door de Stad Gent als door de Vlaamse overheid. Daarbij is het ergens ook logisch dat de stad zich terugtrekt wanneer het contact tussen brugfiguren en organisaties er is en het aanbod vanuit de organisaties gecreëerd wordt. Het is belangrijk dat de **verschillende partners** hier een **evenwicht** in vinden. En dat hierover op een open en gelijkwaardige manier gecommuniceerd wordt. Daarnaast wordt er steeds meer verwacht van jeugdwerkorganisaties, o.a. dat ze **laagdrempelig toegankelijk** zijn en dat ze **expertise** ontwikkelen in het werken met diverse doelgroepen. Op zich is dat een mooie verwachting. Ze zorgt ervoor dat je je werking verrijkt en verbreedt.



Ze overstijgt het doelgroep - en hokjesdenken en maakt dat we evolueren naar een **meer inclusieve samenleving**. Maar dat kan niet zonder dat er financiële middelen van bepaalde overheden tegenover staan.

Ten tweede is er nood aan **extra ondersteuning en coaching** bij het werken met en rond maatschappelijke kwetsbaarheid. Het is belangrijk om de koudwatervrees bij jeugdwerkers via win-win-situaties te overbruggen. Dat laat jeugdwerkers toe te ervaren hoe kwetsbare kinderen en jongeren hen als jeugdwerker kunnen verrijken, hen nieuwe dingen kunnen leren en hen kunnen helpen om bestaande kaders in vraag stellen.

Ten slotte is het cruciaal om **ondersteuning te bieden op organisatieniveau**. Hoe goed onze jeugdwerkers/lesgevers ook opgeleid zijn, als je je werking niet grondig screent op toegankelijkheid, blijft diversiteit binnen de werking een holle doos. Toegankelijkheid gaat immers ook over de communicatiemedewerker, de inschrijfprocedures, de keuze van het drankbeleid (bv alcohol serveren of niet),... Via vorming, intervisie, uiteenlopende tools en financiële middelen kan je belangrijke stappen in de juiste richting zetten.

Conclusie

De eerder vermelde aspecten dragen bij tot een inclusieve en toegankelijke werking. In die zin is het dus een **en-enverhaal**. Eén actie of aanpassing is nooit voldoende. Het is een complexe uitdaging waar veel elementen in verweven zitten.

Voor Circusplaneet is er de laatste jaren fundamenteel veel veranderd. 10 à 15 jaar geleden vroegen we ons af: “hoe kunnen we die kinderen meer betrekken bij onze werking?” We dachten hard na over ‘de ander’ en hoe die te bereiken. Nu denken we veel meer na over **hoe we onszelf als organisatie kunnen aanpassen aan de realiteit van de Stad Gent** - en bij uitbreiding de maatschappij - die superdivers is. Vaak gaat het niet over ‘hoe de ander te bereiken’, maar over hoe jezelf te veranderen om ervoor te zorgen dat iedereen die goesting heeft om circus te doen, zich welkom voelt in de werking. Die beweging zien we heel duidelijk in het beleidsplan dat we recent schreven. De afgelopen 4 jaar (beleidsperiode 2018-2021) hebben we diversiteit als een strategische doelstelling naar voren geschoven. Daar hebben we veel uit geleerd. In het beleid dat we de komende vijf jaar willen voeren (periode 2021-2025), zijn **diversiteit** en **toegankelijkheid** de **uitgangspunten** geworden voor al onze acties en activiteiten.

De ambitie leeft om de komende jaren nieuw leven te blazen in de wijk Brugse Poort. Na corona moet er opnieuw volop ingezet worden op verbinding en dynamiek in de wijk. Er zijn veel organisaties aanwezig, maar het is niet altijd duidelijk wie wat doet. Het is tegelijk een uitdaging voor Brede School en de verschillende organisaties om een mooi vrijetijdsaanbod te creëren. Op die manier kunnen we de school breder maken, op vlak van talenten, van kunnen, van leren. Kortom, het verlengen van de schooltijd op een leuke en verrijkende manier.

Dit traject heeft jaren in beslag genomen en is nog steeds niet op z'n einde. Wat wel duidelijk is, is dat de start van het Brede Schoolproject en het partnerschap tussen Brede school en Circusplaneet een enorme verandering heeft teweeggebracht. Brede School helpt om de missie en visie van Circusplaneet te realiseren en vice versa. De samenwerking kunnen we zien als een win-winsituatie. Maar de grootste impact die we realiseren moet de impact op de kinderen zijn. Zij moeten zich welkom en gewaardeerd voelen. We hopen dat we hen kunnen helpen om verbinding te creëren met leeftijdsgenoten en te ontdekken wat hun verborgen talenten zijn.

5 dingen om mee te nemen

1. Een brugfiguur die de communicatie tussen school/leerkracht en ouders ondersteunt, kan een katalysator zijn tot wijkverbetering.

2. Talenten kunnen ontdekt worden tijdens uiteenlopende niet-formele activiteiten. Leren gaat immers verder, of kan in elk geval verder gaan, dan de schooluren.

3. Hoe meer verantwoordelijkheid en vertrouwen je aan kinderen en jongeren geeft, hoe sterker je band met hen wordt

4. Stel jezelf continu in vraag als het over toegankelijkheid gaat. Breng alle drempels in kaart die deelnemers kunnen ervaren.

5. Het gaat niet over hoe je 'de ander kan bereiken', maar over hoe je zelf kan veranderen om ervoor te zorgen dat iedereen zich welkom voelt in je werking.

Meer IMPACT?

De publicatie *IMPACT*. Vier case reports uit het circuseducatieve veld is een uitgave van E11 Circo D'ell Fuego, Circusatelier Woesh, Circus Zonder Handen & Circusplaneet.

Ontdek alles over de werking van deze circusateliers op ecdf.be, woesh.be, circuszonderhanden.be en circusplaneet.be

E11 Circo d'e11 Fuego



